

ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

CJMZD22C0T01

DIDAKTICKÝ TEST

Počet úloh: 32

Maximální bodové hodnocení: 50 bodů

Povolené pomůcky: psací potřeby

Tento dokument obsahuje zdůvodnění správných řešení jednotlivých úloh didaktického testu.

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOHÁM 1–5

TEXT 1

(1) Životní příběh dvojčat Jitky a Květy Válových, zosobňujících originalitu, odvalu a oddanost výtvarnému umění, se začal psát 13. prosince 1922. V jejich tvorbě, zásadně ***** industriálním prostředím rodného Kladna, se projevují výrazné znaky proudu zvaného nová figurace.

Za války sestry pracovaly v kladenských ocelárnách, pak studovaly malbu pod vedením profesora Filly. Do jejich profesní dráhy ovšem zasáhl komunistický puč. Zdálo by se, že mladým malířkám ••••• hutě a pracující lid by režim mohl být nakloněn, díla sester Válových se však záhy stala terčem kritiky. Na jejich plátnech totiž dělníci nebyli vyřešákovaní **panáci** se širokým budovatelským úsměvem. „Válovky“ zobrazovaly dělnické prostředí v jeho nahotě a značně nekonvenčně.

Diktát socialistického realismu odmítli i další umělci. V roce 1954 vznikla umělecká skupina Trasa. Její členové, mezi něž patřily také sestry Válovy, pořádali společné výstavy. Když se v 60. letech poměry uvolnily, Jitka s Květou konečně představily svou tvorbu na samostatné výstavě. Slibně rozjetou kariéru však ukončil nástup normalizace. Dlouhá léta nesměla být díla sester Válových vystavována v oficiálních galeriích. Kladenské rodačky přesto tvořily dál a svá plátna prodávaly za pár šestáků známým.

(2) Pro veřejnost byly sestry Válovy znovu objeveny v roce 1983, a to díky manželům Ševčíkovým, kteří připravili jejich velkou výstavu. Úplné satisfakce se však obě sestry dočkaly až po sametové revoluci. V 90. letech společně převzaly prestižní Herderovu cenu, jejich obrazy se začaly dobře prodávat (třeba Květin obraz z roku 1968 *Čtyři proti všem* s vyvolávací cenou 471 tisíc byl v aukci vydražen za téměř 2,5 milionu korun). Když Květa zemřela, byl to pro zdrcenou Jitku tak obrovský šok, že dočasně přestala malovat. Své dvojče přežila o necelých 13 let. Příběh sester Válových dokládá, že za totality se umělec nemusel stát **služebníkem** režimu.

(www.ustrcr.cz; www.sanquis.cz, upraveno)

TEXT 2

Předložky typu A mohou mít dvojí podobu: nevokalizovanou (např. *k pláči, bez hnutí*) a vokalizovanou (např. *ke kormidlu, beze mě*).

Předložky typu B mají pouze jednu podobu (např. *na stromě, během roku*).

(CZVV)

max. 2 body

1 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z TEXTU 1 (A), či nikoli (N).

	A	N
1.1 <u>Výtvarnice Jitka Válová se narodila ve 20. století a zemřela v 21. století.</u>	☒	☐
1.2 <u>Sestry Válovy se v 60. letech vzdaly členství ve skupině Trasa, aby mohly mít svou vlastní výstavu.</u>	☐	☒
1.3 <u>Komunisté začali dílo sester Válových kritizovat poté, co místo objednaného obrazu pozitivně naladěného dělníka namalovaly mužský akt.</u>	☐	☒
1.4 <u>V době svého vzniku stál obraz Květy Válové Čtyři proti všem 471 tisíc, za několik desetiletí ale jeho cena stoupla na necelých 2,5 milionu korun.</u>	☐	☒

Zdůvodnění

Pravdivost/nepravdivost posuzovaných tvrzení dokládají pasáže, které jsou v TEXTU 1 vyznačeny příslušnou barvou.

2

2.1 Napište náležitý spisovný tvar přídavného jména *ovlivněný*, který patří na první vynechané místo (*****) v TEXTU 1.

2.2 Napište náležitý spisovný tvar přídavného jména *zachycující*, který patří na druhé vynechané místo (•••••) v TEXTU 1.

Řešení

2.1 – ovlivněné

2.2 – zachycujícím

1 bod

3 Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených v TEXTU 1 je pravdivé?

- A) Z hlediska významu je slovo *panák* v textu užito chybně, proto by mělo být nahrazeno jiným slovem.
- B) Z hlediska významu je slovo *diktát* v textu užito chybně, proto by mělo být nahrazeno jiným slovem.
- C) Z hlediska významu je slovo *služebník* v textu užito chybně, proto by mělo být nahrazeno jiným slovem.
- D) Z hlediska významu nejsou slova *panák*, *diktát* a *služebník* v textu užita chybně, žádné z nich tedy není nutné nahradit jiným slovem.

Zdůvodnění

Všechna posuzovaná slova jsou v textu užita v odpovídajícím významu (viz např. SSČ či SSJČ), žádné z nich tedy není užito chybně a nemusí být nahrazeno jiným slovem:

- slovo *panák* v úseku *na jejich plátnech totiž dělníci nebyli vyřešákováni panáci se širokým budovatelským úsměvem* zdůrazňuje vyumělkovanost, strojenost obrazů vyžadovaných komunistickým režimem;
- slovo *diktát* v úseku *diktát socialistického realismu odmítli i další umělci* vyjadřuje autoritativní rozhodnutí či příkaz vnucovaný umělcům komunistickým režimem;
- slovo *služebník* je v úseku *za totality se umělec nemusel stát služebníkem režimu* užito ve významu *přísluhovač*.

1 bod

4 Ve kterém z následujících úseků TEXTU 1 se vyskytuje předložka typu A?

(Úlohu řešte na základě informací uvedených v TEXTU 2.)

- A) byl to pro zdrcenou Jitku tak obrovský šok
- B) pak studovaly malbu pod vedením profesora Filly
- C) do jejich profesní dráhy ovšem zasáhl komunistický puč
- D) satisfakce se však obě sestry dočkaly až po sametové revoluci

Zdůvodnění

Předložka *pod* může mít dvojitou podobu: v textu se vyskytuje v nevokalizované podobě, vokalizuje se např. před tvary zájmena *já* (*pode mnou*). V ostatních posuzovaných úsecích se vyskytují předložky *pro*, *do*, *po*, které mají pouze jednu podobu, tedy předložky typu B.

5 Které z následujících tvrzení o TEXTU 1 je pravdivé?

- A) V textu jsou podtržena dvě souvětí: každé z nich se skládá ze dvou vět.
- B) V textu jsou podtržena dvě souvětí: první z nich se skládá ze dvou vět, druhé z nich se skládá ze tří vět.
- C) V první části textu je podtržena věta jednoduchá, v druhé části textu je podtrženo souvětí skládající se ze dvou vět.
- D) V první části textu je podtržena věta jednoduchá, v druhé části textu je podtrženo souvětí skládající se ze tří vět.

Zdůvodnění

Posuzovaný větný celek z první části TEXTU 1 obsahuje pouze jedno sloveso v určitém tvaru (*začal*), jde tedy o větu jednoduchou. V této větě je čárkami oddělena nevětná konstrukce, konkrétně volný přívlastek (*zosobňujících originalitu, odvahu a oddanost výtvarnému umění*).

Posuzovaný větný celek z druhé části TEXTU 1 obsahuje celkem dvě slovesa v určitém tvaru (*byly objeveny, připravili*), jde tedy o souvětí skládající se ze dvou vět. Ve větě hlavní je čárkou oddělena nevětná konstrukce (*a to díky manželům Ševčíkovým*).

max. 4 body

6 Přiřadte k jednotlivým charakteristikám (6.1–6.4) příslušnou osobnost (A–F).

(Žádnou osobnost z nabídky A–F nelze přiřadit víckrát než jednou.)

- 6.1 Významný vědec, zakladatel slavistiky, svá díla psal především německy a latinsky. Jeho *Zevrubná mluvnice jazyka českého* měla zásadní význam pro ustálení spisovné češtiny v době národního obrození. _____
- 6.2 V duchu starších obrozeneckých tradic usiloval o výchovu společnosti. Byl novinářem, psal vlastenecké povídky, jeho osud je ale spojen především s divadlem. V jedné jeho veselohře zazněla píseň, která se později stala státní hymnou. _____
- 6.3 Signatář manifestu České moderny se kromě překladů a psaní próz věnoval i divadelní tvorbě. Některá díla vytvořil společně se svým starším bratrem. Z jejich spolupráce vzešla i proslulá tragédie o vynuceném manželství, v němž žena nakonec nemilovaného muže zavraždí. _____
- 6.4 Kriticky pohlížel na situaci českého národa, jeho zájmy však ve svých novinových článcích vytrvale hájil. Pro jeho literární tvorbu, jíž se věnoval i během své internace, je příznačná satira: kromě epigramů, v nichž mj. kritizoval církevní a státní moc, psal i větší satirické skladby. _____

(B. Balajka, *Přehledné dějiny literatury I; Slovník českých spisovatelů, upraveno*)

- A) Alois Jirásek
- B) Vilém Mrštík
- C) Josef Kajetán Tyl
- D) Josef Dobrovský
- E) Karel Jaromír Erben
- F) Karel Havlíček Borovský

Řešení

6.1 – D)

6.2 – C)

6.3 – B)

6.4 – F)

Možnostem A) a E) neodpovídá žádná z uvedených charakteristik.

max. 2 body

7 Rozhodněte o každé z následujících vět, zda je zapsána pravopisně správně (A), či nikoli (N).

	A	N
7.1 Podle předpovědi astronomů nastane částečné zatmění Slunce přesně za Měsíc .	☐	☒
7.2 Zastupitelé města Ústí nad Labem schválili dotaci pro nově vybudovaný psí útulek.	☒	☐
7.3 Tato zajímavá přednáška se bude konat pod záštitou Pedagogické Fakulty Univerzity Palackého.	☐	☒
7.4 Několik tisíc Pražanů tehdy demonstrovalo na Václavském náměstí proti vstupu do Evropské unie.	☒	☐

Zdůvodnění

- Slovo *měsíc* označuje ve větě část kalendářního roku, v tomto případě se píše s malým písmenem.
- Korektní zápis je *Pedagogická fakulta Univerzity Palackého*. V oficiálním názvu fakulty, jehož součástí je název vysoké školy, se slovo *fakulta* píše s malým písmenem (např. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Fakulta humanitních studií Západočeské univerzity).

8 Seřadte jednotlivé části textu (A–E) tak, aby byla dodržena textová návaznost.

A) Po chvíli jsem se podíval z vikýře. Dům byl obklíčený, střelba totiž vzbudila pozornost. Bylo to absurdní: na prahu svobody mi hrozilo, že mě omylem zastřelí naši. Jak ale dát najevo, že jsem Polák, a ne skrývající se Němec? Začal jsem scházet dolů a křičel: „Nestřílejte, jsem Polák!“

B) Znamená to snad, že polské a sovětské vojsko ustoupilo? Byl jsem zoufalý. Nakonec jsem se rozhodl zjistit, co se děje. Oblékl jsem si německý plášť, jediné teplé oblečení, co jsem měl, a seběhl po schodech. Opatrně jsem vyšel ven.

C) Z rozhlasu zaznělo hlášení o porážce Německa. Začal jsem se připravovat, že po mnoha týdnech strávených v úkrytu konečně vyjdu na ulici, když vtom jsem zaslechl kroky ozývající se zvenčí. Na chodníku klapaly boty strážných. Zarazilo mě to.

D) Za okamžik jsem uslyšel dusot. V druhém patře se zpoza zábradlí vynořil polský důstojník. Namířil na mě pistolí: „Hände hoch!“ Opakoval jsem: „Nestřílejte, jsem Polák!“ Poručík zrudl zlostí: „Tak proč na sobě máte německý kabát?“

E) Nedaleko aleje Nezávislosti stál voják v polské uniformě. Když si mě všiml, vystřelil ze samopalu. V obličeji jsem ucítil kousky omítky. Ihned jsem zacouval do domu a utíkal na půdu.

(W. Szpilman, *Pianista*, upraveno)

Řešení

8.1 – C)

8.2 – B)

8.3 – E)

8.4 – A)

8.5 – D)

C) Z rozhlasu zaznělo hlášení o porážce Německa. Začal jsem se připravovat, že po mnoha týdnech strávených v úkrytu konečně vyjdu na ulici, když vtom jsem zaslechl kroky ozývající se zvenčí. Na chodníku klapaly boty strážných. Zarazilo mě to. **B)** Znamená to snad, že polské a sovětské vojsko ustoupilo? Byl jsem zoufalý. Nakonec jsem se rozhodl zjistit, co se děje. Oblékl jsem si německý plášť, jediné teplé oblečení, co jsem měl, a seběhl po schodech. Opatrně jsem vyšel ven. **E)** Nedaleko aleje Nezávislosti stál voják v polské uniformě. Když si mě všiml, vystřelil ze samopalu. V obličeji jsem ucítil kousky omítky. Ihned jsem zacouval do domu a utíkal na půdu. **A)** Po chvíli jsem se podíval z vikýře. Dům byl obklíčený, střelba totiž vzbudila pozornost. Bylo to absurdní: na prahu svobody mi hrozilo, že mě omylem zastřelí naši. Jak ale dát najevo, že jsem Polák, a ne skrývající se Němec? Začal jsem scházet dolů a křičel: „Nestřílejte, jsem Polák!“ **D)** Za okamžik jsem uslyšel dusot. V druhém patře se zpoza zábradlí vynořil polský důstojník. Namířil na mě pistolí: „Hände hoch!“ Opakoval jsem: „Nestřílejte, jsem Polák!“ Poručík zrudl zlostí: „Tak proč na sobě máte německý kabát?“

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 9

Ohňostroj začne, jakmile se sejdou vzácní hosté, kteří do našeho hotelu přijeli na střešní terase v posledním patře. Tam se sklenkou pravého šampaňského jistě náležitě ocení působivé světelné efekty. Ani ti nejznámější umělci, ani ti nejúspěšnější manažeři ještě nezažili tak velkolepou slavnost.

(CZVV)

1 bod

9 Které z následujících tvrzení o výchozím textu je pravdivé?

- A) Interpunkce je v textu zapsána správně, text jako celek je smysluplný.
- B) Za slovem *přijeli* musí být čárka, bez ní text není smysluplný.
- C) Za slovem *šampaňského* musí být čárka, bez ní text není pravopisně správný.
- D) Za slovem *umělci* je chybně napsána čárka, s ní text není pravopisně správný.

Zdůvodnění

Vedlejší věta přívlastková (*kteří do našeho hotelu přijeli*) musí být oddělena z obou stran čárkami, bez čárky za slovem *přijeli* text není smysluplný: znamenalo by to totiž, že hosté *do hotelu přijeli na střešní terase v posledním patře*, nebylo by ani zřejmé, kde se mají sejít (příslovce *tam* z následující věty odkazuje právě k místu setkání, tedy ke střešní terase).

Žádnou jinou chybu v interpunkci text neobsahuje:

- slovní spojení *se sklenkou pravého šampaňského* je rozvitě příslovečné určení, k užití čárky tedy není žádný důvod;
- v případě dvojitého spojovacího výrazu *ani – ani* se před druhým *ani* vždy píše čárka.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 10–16

Nikdo vlastně neví, co se tenkrát stalo. Ten týden, kdy babička umřela, jsme s mámou, Magi a Narou byly na návštěvě u máminy sestřence. Táta s náma nejel, protože se staral o stádo, a babička byla na cestu moc slabá. Doma nakonec zůstala i malá Ojuna.

Při návratu se nám pokazilo auto, a tak jsme šly pěšky. Když už náš domov nebyl jen černá tečka a my rozeznávaly rám dveří, všimly jsme si zborcený hromádky poblíž našeho geru. Chvilí jsme nad babičkou bezradně stály, zničehonic ale máma zbělala a rozběhla se ke geru. Ojunu našla u kamen, **zabranou** do hry.

Pak už nic nebylo jako dřív. *****, který přestává zajímat své uctívače a kámen po kameni se propadá do stepi. Ovó, kam babička jezdila nejradši, stálo na úpatí hory *Boróny úl*. Slunečný dny **se** tam **daly** spočítat na koňskym kopytu, celá hora byla neustále zahalená deštivým mrakem. Babička si na sebe vždycky brávala dél protkávanej stříbrnýma nitkama – měl podobně zvláštní zapínání, který máma na tátovi neměla ráda.

Právě k tomuhle ovó jsme se po babiččině smrti vypravili. Pro mě a mé sestry Magi a Naru byl ten modlitební vejlet naplněnej vzrušenym čekáním na nový věci, který někdo mohyle daroval. Už zdálky byly vidět plápolající šátky. Byly tam taky další dobrý věci jako pneumatiky, pивní lahve lidí z města nebo kusy starejch drátů. Obešli jsme ovó třikrát dokola a odříkali naučený formule. Po letech mě napadlo, jestli poslední babiččiny kroky neměřily právě sem. To místo, kde jsme ji našly, by tomu odpovídalo, **nemohla** jsem si ale vzpomenout, jestli ty šaty se stříbrnym prošíváním na sobě tenkrát měla, nebo ne. Kdyby měla, bylo by to jasný. Babička by se totiž v zašlym domácim dělu k ovó nikdy nevydala, za to ručím.

(P. Hůlová, *Paměť mojí babičce*, upraveno)

10 K výrazným jazykovým prostředkům výchozího textu patří slova pocházející z mongolštiny (*ger, ovó, dél*). Které další jazykové prostředky, vyskytující se v textu ve vysoké míře, jsou pro tento text příznačné?

- A) archaismy
- B) neologismy
- C) jazykové prostředky slangu
- D) jazykové prostředky obecné češtiny

Zdůvodnění

Obecná čeština je nespisovný útvar národního jazyka, mezi její nejvýraznější rysy patří hláskové změny projevující se zejména v koncovkách odlišných od spisovného jazyka. Jazykové prostředky obecné češtiny se v textu vyskytují ve vysoké míře, např. *s náma, zborcený hromádky, slunečný dny, protkávanej stříbrnýma nitkama, kusy starejch drátů*.

Ostatní posuzované jazykové prostředky zcela jednoznačně nejsou pro text příznačné:

- Archaismy jsou zastaralé jazykové prostředky (např. *anžto, peku, duševěda*), které se v současném jazyce běžně neužívají, jejich význam je vyjadřován novějším, užívanějším výrazem (např. *protože, peču, psychologie*).
- Neologismy jsou nově utvořené jazykové prostředky, které vznikají z potřeby pojmenovat něco nového (např. *smajlík*) nebo nahradit stávající výraz přesnějším výrazem.
- Slang je součástí národního jazyka, jde o soubor zpravidla nespisovných jazykových prostředků, které slouží specifickým potřebám komunikace mezi lidmi svázanými stejným prostředím či stejnou sférou zájmů.

11 Která z následujících možností patří na vynechané místo (*****) ve výchozím textu?

- A) Hned po babiččině smrti naše rodina začala pátrat po svém geru
- B) Po babiččině smrti se naše rodina začala drodit jako chátrající ovó
- C) Hned po babiččině smrti naše rodina zkroušeně odjela do svého geru
- D) Po babiččině smrti se naše rodina stmelila jako nově vybudovaný ovó

Zdůvodnění

Na větu vynechanou ve výchozím textu navazuje úsek *který přestává zajímat své uctíváče a kámen po kameni se propadá do stepi*. Zájmeno *který* tedy odkazuje k objektu, jenž je předmětem nějakého uctívání. Tímto objektem je *ovó* (mongolská posvátná mohyla), což dokládají např. *pasáže byl ten modlitební vejlet naplněnej vzrušenym čekáním na nový věci, který někdo mohyle daroval; obešli jsme ovó třikrát dokola a odříkali naučený formule*. Z úseku *kámen po kameni se propadá do stepi* pak vyplývá, že jde o chátrající *ovó*. Pomocí metafory užitá v posuzovaném větném celku vyprávěčka naznačuje, že po babiččině smrti se rodina začala rozpadat, což potvrzuje i úsek *Pak už nic nebylo jako dřív*.

Ostatní posuzované možnosti neodpovídají danému kontextu: nově vybudované *ovó* se nepropadá do stepi a neztrácí své uctíváče, z textu také vyplývá, že slovo *ger* označuje nějaké obydlí. Jestliže tedy ženy našly mrtvou babičku nedaleko svého *geru*, rodina nemohla ihned po babiččině smrti tento *ger* začít hledat ani do něj odjet. Navíc je v textu uvedeno, že nejméně dva členové rodiny (matka a Ojuna) strávili po babiččině smrti alespoň chvíli ve svém *geru*.

12 Čím si je vypravěčka výchozího textu zcela jistá?

- A) tím, že poslední babiččiny kroky mířily k ovó
 B) tím, že poslední babiččiny kroky nemířily k ovó
 C) tím, že babička by se k ovó vydala v jiném než zašlém domácím dělu
 D) tím, že babička by se k ovó nevydala v jiném než zašlém domácím dělu

Zdůvodnění

Na konci výchozího textu vypravěčka přemýšlí nad okolnostmi babiččiny smrti. Ví, že babička si na cestu k ovó *vždycky brávala dél protkávanéj stříbrnýma nitkama*: pokud by babička tento dél na sobě měla, byl by to podle vypravěčky důkaz, že babiččiny poslední kroky mířily k ovó. Vypravěčka si však nemůže vzpomenout, *jestli ty šaty se stříbrným prošíváním na sobě tenkrát měla, nebo ne*. Není proto schopná určit, kam se těsně před svou smrtí babička vydala. S jistotou tedy vypravěčka tvrdí pouze to, že babička by se k ovó vydala v jiném než zašlém domácím dělu (*babička by se totiž v zašlým domácím dělu k ovó nikdy nevydala, za to ručím*).

max. 2 body

13 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), či nikoli (N).

	A	N
13.1 Na návštěvu k matčině sestřenici odjely čtyři osoby ženského pohlaví.	☒	☐
13.2 Matka nesla s nelibostí, že její muž rád nosil oblečení prošívané stříbrnými nitěmi.	☐	☒
13.3 Ovó na úpatí hory <i>Boróny úl</i> bylo přístupné pouze několik dní v roce, když přestalo pršet.	☐	☒
13.4 Rodinu rozrušilo, že ovó bylo znečištěno různými odpadky, které tam po babiččině smrti pohodili lidé z města.	☐	☒

Zdůvodnění

Pravdivost/nepravdivost posuzovaných tvrzení dokládají pasáže, které jsou ve výchozím textu vyznačeny příslušnou barvou.

1 bod

14 Napište název funkčního stylu, k němuž náleží výchozí text.

Odpověď musí být zapsána bezchybně.

Řešení a zdůvodnění

Základní funkcí výchozího textu (výňatek z románu Petry Hůlové *Paměť moje babičce*) je funkce estetická. Text se nevztahuje k reálnému světu, ale vytváří fikční svět, jsou zde užity rozmanité jazykové prostředky ozvláštňující text, mezi něž patří např. prolínání výrazů z různých útvarů národního jazyka (*babička si na sebe vždycky brávala dél protkávanéj stříbrnýma nitkama*) nebo obrazná pojmenování (*náš domov nebyl jen černá tečka, všimly jsme si zborcený hromádky, dny se tam daly spočítat na koňskym kopytu*). Tyto znaky jsou typické pro **umělecký** funkční styl.

15 Které z následujících tvrzení o výrazech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

- A) Výraz *zabraný* má v textu stejný význam jako ve větě *Na fotkách byl dům zabraný z různých úhlů*, výraz *dát se* má v textu stejný význam jako ve větě *Záruka se dá prodloužit o rok*.
- B) Výraz *zabraný* má v textu stejný význam jako ve větě *Na fotkách byl dům zabraný z různých úhlů*, výraz *dát se* má v textu jiný význam než ve větě *Záruka se dá prodloužit o rok*.
- C) Výraz *zabraný* má v textu jiný význam než ve větě *Na fotkách byl dům zabraný z různých úhlů*, výraz *dát se* má v textu jiný význam než ve větě *Záruka se dá prodloužit o rok*.
- D) Výraz *zabraný* má v textu jiný význam než ve větě *Na fotkách byl dům zabraný z různých úhlů*, výraz *dát se* má v textu stejný význam jako ve větě *Záruka se dá prodloužit o rok*.

Zdůvodnění

- Výraz *zabraný* má v textu význam *soustředěně, intenzivně se něčemu věnující (Ojunu našla u kamen, zabranou do hry)*. Ve větě *Na fotkách byl dům zabraný z různých úhlů* má výraz *zabraný* zcela jiný význam, a to *fotografií, filmem nebo jinak umělecky zachycený*.
- Výraz *dát se* má v textu význam *je možné, lze (slunečný dny se tam daly spočítat na koňskym kopytu)*, ve stejném významu je tento výraz užít i ve větě *Záruka se dá prodloužit o rok* (záruku je možné prodloužit o rok).

16 Ve které z následujících možností jsou uvedena všechna příslovečná určení vyskytující se v úseku podtrženém ve výchozím textu?

- A) bezradně, zničehonic, ke geru
- B) chvíli, bezradně, zničehonic, ke geru
- C) chvíli, nad babičkou, bezradně, zničehonic
- D) chvíli, nad babičkou, bezradně, zničehonic, ke geru

Zdůvodnění

V posuzovaném úseku se nachází celkem pět příslovečných určení: *chvíli, nad babičkou, bezradně, zničehonic* a *ke geru*. Žádná další příslovečná určení se v daném úseku nevyskytují: *stály jsme, zbělala* a *rozběhla se* jsou přísudky, *máma* je podmět.

17 Ve které z následujících možností je pravopisná chyba?

- A) Před spaním s oblibou poslouchal známé Bachovy skladby.
- B) Do povinné četby učitel zařadil Bratry Karamazovy od Dostojevského.
- C) Přečetla jsem si synovy nejnovější povídky, ve kterých vzpomíná na dětství.
- D) Odpustila jsem svému **partnerovy** všechny trapné situace, do kterých mě dostal.

Zdůvodnění

Korektní zápis je *partnerovi*, v daném kontextu jde totiž o podstatné jméno rodu mužského životného, které je v souvětí užito ve 3. pádě čísla jednotného.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 18–24

(1) Pozdní středověk byl v českých zemích dobou velkých demografických krizí, které byly zapříčiněny mnoha faktory (války, hladomor, epidemie moru aj.). Populační vývoj se u nás zprvu zpomalil, v 15. století pak došlo k citelnému úbytku obyvatelstva. V následujícím století však nastává populační růst, a to navzdory dalším morovým epidemiím, které tehdy Čechy postihly. Jak tuto skutečnost vysvětlit? Klesla snad díky nejruznějším protiepidemickým opatřením mortalita? Na tyto otázky není jednoduché ODPOVĚDĚT.

(2) Lze konstatovat, že zdravotní péče se v novověku bezesporu zlepšila. Ve větších městech začali systematicky působit městští lékaři, kteří jednak vykonávali dozor nad ranhojiči, jednak v krizových chvílích spolupracovali s radními. K účinnému boji s nakažlivými nemocemi měly přispět také morové řády, vydávané panovníkem i jednotlivými městy. Vynález knihtisku zpřístupnil širší čtenářské obci již existující zdravotnickou literaturu, např. protimorové spisy. V nich je sice podstata nemoci vysvětlována mylně, můžeme zde však najít i užitečné informace. Některá doporučení (izolovat nemocné, udržovat čistotu obydlí a prádla, kontrolovat příchozí při vstupu do měst atd.) mohla šíření nákazy skutečně omezit.

(3) Bezpečnostní opatření však rozhodně nebyla ***** dodržována. Například morový řád Ferdinanda I. nařizoval POCHOVÁVAT oběti moru mimo město, přesto během morové epidemie v roce 1582 byli v Praze mrtví běžně házeni do šachet vyhloubených u kostelů. Výsledky všech snah směřujících ke snížení ***** tedy asi nebyly příliš uspokojivé.

(4) Příčiny populačního růstu v 16. století proto čeští historici hledají spíše ve sféře porodnosti než ve sféře úmrtnosti. V tomto století se vytvořily příznivé podmínky pro vzestup sňatečnosti, který měl za následek vzestup porodnosti. Naprostá většina dětí se totiž tehdy rodila v manželství. ●●●●

(kolektiv autorů, Dějiny obyvatelstva českých zemí, upraveno)

max. 2 body

18 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), či nikoli (N).

	A	N
18.1 Porodnost je častěji předmětem zájmu českých vědců než úmrtnost.	☐	☒
18.2 Alespoň jedna z informací uvedených v protimorových spisech je nepravdivá.	☒	☐
18.3 První texty se zdravotnickou tematikou vznikly v českých zemích až poté, co byl vynalezen knihtisk.	☐	☒
18.4 Morový řád Ferdinanda I. byl vydán v roce 1582, a to jako reakce na morovou epidemii, která postihla Prahu.	☐	☒

Zdůvodnění

Pravdivost/nepravdivost posuzovaných tvrzení dokládají pasáže, které jsou ve výchozím textu vyznačeny příslušnou barvou.

- 19 Na každé ze dvou vynechaných míst (*****) ve třetí části výchozího textu patří jedno slovo. Ve které z následujících možností jsou uvedena obě tato slova?

Význam slov ve správném řešení musí odpovídat kontextu výchozího textu.

- A) laxně – mortality
- B) laxně – populace
- C) striktně – mortality
- D) striktně – populace

Zdůvodnění

Na první vynechané místo ve výchozím textu patří slovo *striktně* (tj. přesně, přísně): z úseku následujícího po vynechávce totiž vyplývá, že daná bezpečnostní opatření byla porušována, tzn. nebyla striktně dodržována.

Na druhé vynechané místo ve výchozím textu patří slovo *mortalita* (tj. úmrtnost): z úseku předcházejícího vynechávce totiž vyplývá, že snahou bylo snížit úmrtnost, nikoli snížit počet obyvatelstva (populace).

- 20 Část úseku podtrženého ve výchozím textu je ohraničena závorkami. Která z následujících možností nejlépe vystihuje, co je v těchto závorkách uvedeno?

- A) neúplný výčet určitých faktorů
- B) konkrétní příklady příčin určitých faktorů
- C) neúplný výčet velkých demografických krizí
- D) konkrétní příklady velkých demografických krizí

Zdůvodnění

Úsek ohraničený závorkami se zcela jednoznačně vztahuje ke slovu uvedenému bezprostředně před závorkami, tzn. ke slovu *faktory*. Války, hladomor a epidemie moru jsou jednotlivé faktory, které byly příčinou demografických krizí, zkratka *aj.* signalizuje, že tento výčet není úplný.

- 21 Které z následujících tvrzení o slovech tučně vyznačených ve výchozím textu je pravdivé?

- A) Slova *šachta*, *kostel* a *snaha* jsou v textu užita ve stejném pádě.
- B) Slovo *šachta* je v textu užito v jiném pádě než slova *kostel* a *snaha*.
- C) Slovo *kostel* je v textu užito v jiném pádě než slova *šachta* a *snaha*.
- D) Slovo *snaha* je v textu užito v jiném pádě než slova *šachta* a *kostel*.

Zdůvodnění

Slova *šachta*, *kostel* a *snaha* jsou v textu užita v 2. pádě čísla množného.

22 Na vynechané místo (•••••) ve čtvrté části výchozího textu patří syntakticky bezchybný větný celek. Který z následujících větných celků na toto vynechané místo patří?

- A) Ačkoli přesná data chybí, hypotézu, že nárůst počtu obyvatel způsobilo právě zvýšení porodnosti, mnozí vědci považují za dosti pravděpodobnou.
- B) Ačkoli přesná data chybí, právě hypotéza, že nárůst počtu obyvatel způsobilo zvýšení porodnosti, které mnozí vědci považují za dosti pravděpodobné.
- C) Přes absenci přesných dat mnozí vědci právě touto hypotézou, že nárůst počtu obyvatel způsobilo zvýšení porodnosti, považují za dosti pravděpodobnou.
- D) Přes absenci přesných dat mnozí vědci na základě této hypotézy, že nárůst počtu obyvatel způsobilo právě zvýšení porodnosti, považují za dosti pravděpodobné.

Zdůvodnění

Pouze větný celek uvedený v možnosti A) je syntakticky bezchybný. Ostatní posuzované větné celky jsou syntakticky defektní, některé z nich navíc nejsou smysluplné:

- *Ačkoli přesná data chybí, právě hypotéza, že nárůst počtu obyvatel způsobilo zvýšení porodnosti, které mnozí vědci považují za dosti pravděpodobné.* – věta hlavní není dokončena;
- *Přes absenci přesných dat mnozí vědci právě touto hypotézou, že nárůst počtu obyvatel způsobilo zvýšení porodnosti, považují za dosti pravděpodobnou.* – vyšinutí z větné stavby, nenáležitá vazba;
- *Přes absenci přesných dat mnozí vědci na základě této hypotézy, že nárůst počtu obyvatel způsobilo právě zvýšení porodnosti, považují za dosti pravděpodobné.* – ve větě hlavní chybí předmět (co vědci považují za pravděpodobné?).

23 Které z následujících tvrzení o větných členech *odpovědět* a *pochovávat* je pravdivé?

(Oba posuzované větné členy jsou ve výchozím textu zapsány velkými písmeny.)

- A) Oba tyto větné členy jsou podmínky.
- B) Oba tyto větné členy jsou předměty.
- C) Větný člen z první části textu je podmět, větný člen ze třetí části textu je předmět.
- D) Větný člen z první části textu je předmět, větný člen ze třetí části textu je podmět.

Zdůvodnění

Větný člen *odpovědět* je v textu podmínkem, společně s přísudkem *není jednoduché* tvoří základní skladební dvojici. Větný člen *pochovávat* je v textu předmětem, podmínkem je v příslušné větě řád.

24 Vypište z druhé části výchozího textu tři podstatná jména, z nichž každé má dva kořeny.

Slova *literatura* a *informace* neposuzujte, nejsou správným řešením.

Slova запиšte bezchybně ve stejném tvaru, ve kterém jsou užita v textu. Chybějící dílčí odpověď nebo zápis jakéhokoli slova, které nevyhovuje zadání úlohy, jsou považovány za chybu.

Řešení a zdůvodnění

- novověku (kořeny *nov* a *věk*)
- ranhojiči (kořeny *ran* a *hoj*)
- knihtisku (kořeny *knih* a *tisk*)

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 25–27

Oh, tenkrát naivní byla jako dítě,
ten vzdušný zjev se vždy jak mlha nes
(mám, tuším, staré verše o tom kdes
a nevím – snad jsem zbožňoval ji skrytě).

A čas je lotřík, jenž vše krade lítě
a z okradených rád si ztropí ples:
po dlouhých letech potkal jsem ji dnes
a mluvili jsme leccos spolu hbitě.

A jaký dojem já si u ní schoval
dnes, nevím. Ona není změněná,
a já přec paměť svoji opravoval:

ten vzdušný zjev – je zatím hubená,
ta naivnost – je to hloupost bez ostychu...
Bodlo to v srdci... Ale je to k smíchu...

(báseň J. S. Machara)

1 bod

25 Které z následujících tvrzení odpovídá výchozímu textu?

- A) Tím, že žena i po letech zůstala stejná, se lyrickému subjektu potvrdilo, že jeho vzpomínky na dětství nejsou zkreslené.
- B) Ta, kterou lyrický subjekt potkal, předstírala při jejich posledním setkání naivitu, aby lyrický subjekt přehodnotil svůj názor na ni.
- C) Ta, kterou lyrický subjekt potkal, i po letech zůstala stejná, lyrický subjekt ale na základě tohoto setkání přehodnotil svůj názor na ni.
- D) Tím, že žena při jejich posledním setkání předstírala naivitu, se lyrickému subjektu potvrdilo, že jeho vzpomínky na dětství nejsou zkreslené.

Zdůvodnění

Lyrický subjekt promlouvá o jakési ženě, která podle něj byla někdy v minulosti naivní (*tenkrát naivní byla jako dítě*) a svým vzhledem mu tehdy připomínala éterickou bytost (*ten vzdušný zjev se vždy jak mlha nes*). Když tuto ženu potkal po letech, zjistil, že skutečnost je jiná: neproměnila se však žena (*ona není změněná*), ale to, jak na ni lyrický subjekt nyní nahlíží. Lyrický subjekt připouští, že na základě setkání *opravil svou paměť*: ženu nyní nevnímá jako naivní, ale jako bezostyšně hloupou, přestal ji také vnímat jako éterickou bytost.

26 Které z následujících tvrzení o výchozím textu je pravdivé?

- A) Rýmové schéma první sloky odpovídá rýmu obkročnému, totéž platí o druhé sloce.
- B) Rýmové schéma první sloky odpovídá rýmu sdruženému, totéž platí o druhé sloce.
- C) Rýmové schéma první sloky odpovídá rýmu obkročnému, totéž však neplatí o druhé sloce.
- D) Rýmové schéma první sloky odpovídá rýmu sdruženému, totéž však neplatí o druhé sloce.

Zdůvodnění

V první i v druhé sloce se vždy rýmuje první verš se čtvrtým (*dítě – skrytě; lítě – hbitě*) a druhý verš se třetím (*nes – kdes; ples – dnes*). Rýmové schéma *a b b a* odpovídá rýmu obkročnému.

27 Které z následujících tvrzení o výchozím textu je pravdivé?

- A) Macharova báseň je sonet.
- B) Macharova báseň je kaligram.
- C) Výstavba Macharovy básně neodpovídá sonetu ani kaligramu.
- D) Výstavba Macharovy básně odpovídá jak sonetu, tak kaligramu.

Zdůvodnění

Sonet je lyrický žánr, který má ustálený systém rýmů a skládá se ze dvou čtyřverší a dvou trojverší. Této definici odpovídá i uvedená Macharova báseň s názvem *Sonet cynický*.

Kaligram je *báseň psaná nebo typograficky upravená do obrazce, spojující slovní materiál do zvláštního vizuálního celku* (Š. Vlašín, *Slovník literární teorie*). Této definici uvedená Macharova báseň prokazatelně neodpovídá.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 28

Realismus položil základ dalším uměleckým směrům. Příkladem je třeba *****, jehož kolébkou je Francie. Člověka vnímá jako bytost biologickou, ovlivněnou pudy a dědičností. Neodvratnost lidského i společenského úpadku literárních postav je dána také ničivým vlivem prostředí (často velkoměsta a jeho periferie). Zobrazení některých jevů může vyvolávat rozporuplné pocity: estetický odpor se mísí se soucitem třeba při čtení syrového popisu alkoholového deliria v *Zabijákovi*. Na tento román z cyklu *Rougon-Macquartové*, který napsal francouzský prozaik ●●●● (1840–1902), čelný představitel charakterizovaného směru, volně navazuje příběh prostitutky Nany.

(L. Lederbuchová, *Průvodce literárním dílem, upraveno*)

max. 2 body

28

28.1 Napište jednoslovné pojmenování označující umělecký směr, které patří na první vynechané místo (*****) ve výchozím textu.

28.2 Napište příjmení spisovatele, které patří na druhé vynechané místo (•••••) ve výchozím textu.

Odpovědi musí být zapsány bezchybně. Zápis jakékoli nesprávné (tedy i nepožadované) informace je považován za chybu.

Řešení

28.1 – naturalismus

28.2 – Zola

max. 3 body

29 Přiřadte k jednotlivým typům mezivětného navazování (29.1–29.3) možnost (A–E), v níž se daný typ mezivětného navazování vyskytuje.

(Žádnou možnost z nabídky A–E nelze přiřadit víckrát než jednou.)

29.1 **Typ 1:** První slovo druhé věty odkazuje k několikanásobnému větnému členu ze začátku věty předchozí, např. *Ota a Pepa pojedou k moři. Ti se ale mají.* _____

29.2 **Typ 2:** První slovo druhé věty odkazuje ke slovu z konce věty předchozí, které není složkou několikanásobného větného členu, např. *Včera byli mí bratři a jejich přátelé na koncertě Radůzy. Zpěvačka je prý vážně ve formě.* _____

29.3 **Typ 3:** První slovo druhé věty odkazuje k jedné ze složek několikanásobného větného členu z konce věty předchozí, např. *Měl napsat charakteristiku Froda Pytlíka nebo Harryho Pottera. Hobit byl zcela jasnou volbou.* _____

(CZV)

- A) Babička s dědou se už těší na návrat domů. Tam si konečně odpočinou od toho městského ruchu.
- B) Nikdy jsem rodičům nepomáhal s vařením či uklízením. Učení a sportovní aktivity mě totiž vždy zcela vysílily.
- C) Nejen bratr, ale i sestra zásadně odmítají sportovat. Oba tráví všechn svůj volný čas v kavárnách či v hudebních klubech.
- D) Stěny sálu byly ozdobeny loveckými trofejemi, podobiznami šlechticů a dobovými zbraněmi. Portréty zaujaly všechny návštěvníky nejvíc.
- E) Povídky a romány českých klasiků se špatně prodávají jak v kamenných obchodech, tak v e-shopech. Lidé totiž preferují odlehčenou zábavnou četbu.

Řešení

29.1 – C)

29.2 – A)

29.3 – D)

Možnostem B) a E) neodpovídá žádný z uvedených typů mezivětného navazování.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 30–32

Pálivé papriky kdysi využívali indiáni jako zbraň proti nepříteli. Nejostřejší kousky zapálili, extrémně štiplavým dýmem dotčného ochromili a poté snadno zneškodnili.

Pálivost paprik způsobuje kapsaicin. Tento rostlinný alkaloid zřejmě slouží jako obraný prostředek proti bíložravým živočichům. Intenzita pálivosti dané odrůdy paprik se udává ve Scovilleových jednotkách pálivosti (SHU), pojmenovaných podle amerického chemika. Ten v roce 1912 zveřejnil svůj test pálivosti papriček: roztok obsahující vodu, cukr a výtažek z pálivých paprik se řadí postupným přidáváním vody až do té doby, než většina z pěti ochutnávačů přestane zcela cítit pálivou chuť roztoku. Stupeň naředění (tj. kolikrát musel být původní roztok naředěn, aby byl ochutnávači označen jako nepálivý) odpovídá příslušné hodnotě SHU. Sladká paprika neobsahuje žádný kapsaicin, má tedy 0 SHU. Oblíbené jalapeños mohou mít až 8 tisíc SHU, některé chilli papričky mají dokonce více než milion SHU.

Největším nedostatkem Scovilleova testu jsou částečně zkreslené výsledky: ve vnímání pálivosti jsou mezi lidmi značné rozdíly, navíc už po chvíli ochutnávání se chuťové receptory stanou méně citlivými, a tak ochutnávač snese větší pálení než spočátku. Dnešní poměrně spolehlivé metody negativní vliv lidského faktoru eliminují.

(www.iprima.cz; budejovice.rozhlas.cz, upraveno)

max. 4 body

30 Najděte ve výchozím textu čtyři slova, která jsou zapsána s pravopisnou chybou, a napište je pravopisně správně.

Ohebná slova zapište bezchybně ve stejném tvaru, ve kterém jsou užitá v textu. Podtržené výrazy jsou zapsány správně. Chybějící dílčí odpověď nebo zápis jakéhokoli slova, které nevyhovuje zadání úlohy, jsou považovány za chybu.

Zdůvodnění

- Podstatné jméno *nepřítel* se skloňuje podle vzoru *muž*, ve 3. pádě jednotného čísla má tedy koncovku *-i*, případně *-ovi*.
- Přídavné jméno *obraný* je odvozeno od podstatného jména *obrana* příponou *-ný*.
- Přídavné jméno *bíložravý* je příbuzné s vyjmenovaným slovem *bylina*.
- Příslovce *spočátku* vzniklo spřažením předložky *z* a 2. pádu čísla jednotného podstatného jména *počátek*.

1 bod

31 Které z následujících tvrzení jednoznačně vyplývá z výchozího textu?

- A) Minimální hodnota SHU, kterou lze pomocí Scovilleova testu naměřit u pálivých paprik, je 8 tisíc.
- B) Čím více se řadí roztok používaný při Scovilleově testu, tím snáze ochutnávači identifikují v roztoku kapsaicin.
- C) Fakt, že sladká paprika má 0 SHU, byl prokázán během historicky prvního Scovilleova testu uskutečněného v roce 1912.
- D) Pokud v rámci Scovilleova testu alespoň tři z celkem pěti ochutnávačů označí roztok jako nepálivý, přestává se tento roztok ředit.

Zdůvodnění

Pravdivost tvrzení uvedeného v možnosti D) dokládá pasáž, která je ve výchozím textu vyznačena barevně.

32 Které z následujících tvrzení je pravdivé?

(Slova *chuť* a *nedostatek* pocházejí z výchozího textu a jsou v něm vyznačena tučně.)

- A) Slova *chuť* a *nechuť* jsou v kontextu výchozího textu antonymy, totéž platí i pro dvojici slov *nedostatek* – *dostatek*.
- B) Slova *chuť* a *nechuť* nejsou v kontextu výchozího textu antonymy, totéž platí i pro dvojici slov *nedostatek* – *dostatek*.
- C) Slova *chuť* a *nechuť* jsou v kontextu výchozího textu antonymy, slova *nedostatek* a *dostatek* však v kontextu tohoto textu antonymy nejsou.
- D) Slova *chuť* a *nechuť* nejsou v kontextu výchozího textu antonymy, slova *nedostatek* a *dostatek* však v kontextu tohoto textu antonymy jsou.

Zdůvodnění

- Slova *chuť* a *nechuť* mohou být v určitém kontextu antonymy (např. *Fascinovala mě jeho chuť/nechuť k práci.*), nikoli však v kontextu výchozího textu. Slovo *chuť* je totiž v textu užito v takovém významu (*vlastnost některých látek vnímaná jedním ze smyslů*), v němž žádné antonymum nemá.
- Slova *nedostatek* a *dostatek* mohou být v určitém kontextu antonymy (např. *Celý život měl nedostatek/dostatek finančních prostředků.*), nikoli však v kontextu výchozího textu. Slovo *nedostatek* je totiž v textu užito ve významu *chyba, vada, slabina, zápor*, v daném kontextu by tedy jeho antonymem bylo např. slovo *přednost* nebo *klad*.